

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

Inspectoratul Școlar Județean Suceava

CALEA UNIRII, NR.15 720018, SUCEAVA, ROMÂNIA
TEL. +40 230 520638, +40723338434, FAX +40 230 520637
http://isj.sv.edu.ro E-mail: isjsv@isj.sv.edu.ro

Nr. 1151 / 11.09.2017

Avizat,

Domeniul Curriculum și inspecție școlară,
Inspector Școlar General Adjunct,
Prof. Gabriela Scutaru

SCRISOARE METODICĂ – RELIGIE
an școlar 2017-2018

Încă din primele veacuri creștine, educația reprezintă o prioritate pentru Biserică și pentru societate în general. Astfel, încă din secolul IV, marele pedagog creștin, Sfântul Ioan Gură de Aur considera educația ca fiind cea mai mare artă, deoarece nimic nu se poate compara cu arta de a educa sufletul copilului¹ și atenționa că lipsa educației „este un păcat care le întrece pe toate și merge chiar până la culmea răutății.”²

Educația religioasă nu presupune însă transmiterea exterioară a unor conținuturi însușite într-o măsură mai mică sau mai mare de către cel care le predă, ci transmiterea adevărului revelat, a cuvântului lui Dumnezeu, care este „*duh și viață*” (Ioan 6, 63), a cuvântului care oferă răspunsul adecvat oricărei provocări, a cuvântului care poate da adevărate repere atât pentru viața aceasta, cât și pentru cea veșnică.

Deși au trecut două mii de ani de când a fost rostit cuvântul Evangheliei, totuși el nu s-a învechit asemenea altor cuvinte ale lumii vechi, nici nu a devenit lipsit de importanță, pentru că și astăzi el rămâne cuvântul Mântuitorului Hristos, Care este „*ieri și azi și în veci, același*” (Evrei 13,8). Progresul societății, dezvoltarea tehnicii și a comunicării virtuale, tendința tot mai pregnantă de secularizare a lumii sunt adevărate provocări pentru profesorul de religie, chemat să devină „gură” a lui Dumnezeu³ pentru a aduce cuvântul Evangheliei în fața lumii contemporane.

Educația religioasă din școli, oferă – după cum remarca Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române – „un orizont spiritual integrator, un liant care relaționează și integrează cunoștințele de la celelalte discipline școlare, spre a forma împreună un reper spiritual luminos și edificator pentru viață, trăită în comuniune de iubire și coresponsabilitate pentru binele comun”.⁴

Disciplina Religie se predă o oră pe săptămână la nivel primar, gimnazial și liceal, în urma solicitării scrise venite din partea părinților elevilor, sau din partea elevilor dacă au împlinit vârsta de 18 ani.

Ora de religie se adresează în primul rând sufletului elevului, urmărind modelarea caracterului și formarea personalității, în concordanță cu valorile religios-morale, prin integrarea conținuturilor

¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omiliile la Matei*, trad. D. Fecioru, în „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 23, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, *Omil. LIX*, 7, p. 695.

² Idem, *Despre feciorie. Apologia vieții monahale. Despre creșterea copiilor*, trad. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001, p. 246.

³ Expresia este specifică Sfântului Ioan Gură de Aur.

⁴ Cuvântul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul BOR, cu ocazia Congresului Internațional de Teologie *Educația religioasă a tinerilor în contextul secularizării actuale* (Palatul Patriarhiei, București 3-7 septembrie 2016).

specifice în structurarea de atitudini moral-civice și prin aplicarea învățăturilor religioase –morale în viața proprie și a comunității.

Programa școlară pentru *disciplina Religie - la toate cultele* reprezintă o ofertă curriculară pentru învățământul preuniversitar. Ea este elaborată potrivit modelului de proiectare curriculară centrat pe competențe.

Construcția programei este realizată astfel încât să contribuie la dezvoltarea profilului de formare al elevului, prin raportare la cerințele exprimate în *Legea educației naționale nr. 1/2011* cu completările și modificările ulterioare, precum și prin raportare la caracteristicile de dezvoltare ale elevilor.

Structura programei școlare de Religie include, pe lângă nota de prezentare, următoarele elemente:

- *Competențe generale;*
- *Competențe specifice și exemple de activități de învățare;*
- *Conținuturi;*
- *Sugestii metodologice.*

Competențele sunt ansambluri structurate de cunoștințe, abilități și atitudini dezvoltate prin învățare, care permit rezolvarea unor probleme specifice unui domeniu sau a unor probleme generale, în contexte diverse.

Competențele generale vizează achizițiile elevului dobândite la ora de *Religie* pe parcursul întregului învățământ preuniversitar. Acestea contribuie în mod direct la realizarea profilului de formare al elevului și reflectă în mod adecvat specificul domeniului educației religioase.

Competențele generale specifice programei de religie sunt:

- *Utilizarea conceptelor specifice religiei proprii, în conexiune cu diferite manifestări ale credinței;*
- *Manifestarea unui comportament moral, în viața personală și în societate, în acord cu valorile religioase;*
- *Raportarea experiențelor din viața de zi cu zi la principiile religioase, cu respectarea identității și diversității religioase.*

Competențele specifice sunt derivate din competențele generale și se formează pe durata unui an școlar. Acestea sunt adaptate la nivelul de dezvoltare al elevilor, facilitând orientarea evaluării performanței acestora și totodată oferă cadrul pentru proiectarea demersului didactic.

Pentru dezvoltarea competențelor specifice, în programă sunt propuse exemple de activități de învățare variate, cu rol de orientare a strategiilor didactice ce urmează a fi dezvoltate de profesori. Acestea valorifică contexte de învățare formală, nonformală și informală, vizează activitatea elevilor și au rol de a stimula participarea activă a acestora la propria învățare. Profesorul are libertatea să modifice, să completeze sau să înlocuiască activitățile de învățare.

Conținuturile învățării constituie decupaje didactice relevante, necesare elevilor pentru dobândirea competențelor specifice. Listele de competențe specifice și de conținuturi sunt elaborate de către fiecare cult, permițând orientarea către teme relevante pentru fiecare dintre acestea.

Abordarea conținuturilor presupune o atitudine flexibilă a profesorului de religie, prin accentul pus pe: valorificarea experiențelor de viață ale elevilor; accentuarea caracterului aplicativ al conținuturilor;

abordări diferențiate ale conținuturilor învățării, în acord cu experiențele elevilor și cu contextul social în care trăiesc aceștia; realizarea de conexiuni între *religie și alte discipline de studiu*.

Sugestiile metodologice oferă clarificări pentru elementele de noutate ale programei și includ exemple de strategii didactice, repere pentru proiectarea demersului didactic, precum și elemente de evaluare continuă. De asemenea, sugestiile metodologice fac trimitere la o diversitate de contexte de învățare și la modalități de personalizare a demersului didactic (prin referiri la interesele speciale de cunoaștere, specificul diferitelor comunități, adaptarea la nevoi speciale de învățare).

Prin OMEN nr. 3393 / 28.02.2017 au fost aprobate programele școlare la disciplina **Religie pentru clasele a V-a – a -VIII-a**, la următoarele culte:

1. Religie – Cultul Adventist de Ziua a Șaptea, clasele a V-a - a VIII-a
2. Religie – Cultul Baptist, clasele a V-a - a VIII-a
3. Religie – Cultul Creștin după Evanghelie, clasele a V-a - a VIII-a
4. Religie – Cultul Evanghelic CA, clasele a V-a - a VIII-a
5. Religie – Cultul Greco-Catolic, clasele a V-a - a VIII-a
6. Religie – Cultul Musulman, clasele a V-a - a VIII-a
7. Religie – Cultul Ortodox, clasele a V-a - a VIII-a
8. Religie – Cultul Ortodox de Rit Vechi, clasele a V-a - a VIII-a
9. Religie – Cultul Ortodox Ucrainean, clasele a V-a - a VIII-a
10. Religie – Cultul Penticostal, clasele a V-a - a VIII-a
11. Religie – Cultul Reformat , clasele a V-a - a VIII-a
12. Religie – Cultul Reformat, clasele a V-a - a VIII-a - versiune în limba maghiară
13. Religie – Cultul Romano-Catolic de limbă română, clasele a V-a - a VIII-a
14. Religie – Cultul Romano-Catolic de limbă maghiară, clasele a V-a - a VIII-a
15. Religie – Cultul Romano-Catolic de limbă maghiară, clasele a V-a - a VIII-a, versiune în limba maghiară
16. Religie – Cultul Unitarian, clasele a V-a - a VIII-a.

Pentru a asigura un *cadru coerent în predarea Religiei*, programa școlară propune un set de elemente comune pentru toate cultele din România, care au drept de predare a propriei religii în sistemul de învățământ: *lista competențelor generale*, o parte dintre *competențele specifice* și o serie de *exemple de activități de învățare* și partea generală a *sugestiilor metodologice*.

Exemplele de activități de învățare sunt diversificate, valorifică contexte de învățare formală, nonformală și informală, pun accent pe valorificarea experiențelor de viață ale elevilor, facilitând contexte semnificative de învățare pentru viața reală.

Programa permite *abordări diferențiate* ale conținuturilor învățării, în acord cu experiențele elevilor și cu contextul social în care trăiesc aceștia; realizarea de conexiuni între *religie și alte discipline de studiu* și au rol de a stimula participarea activă a elevilor la propria învățare.

Atât prin competențele generale și specifice, cât și prin elemente de conținut, programa propune o *orientare axiologică* spre un ansamblu de valori semnificative, precum: respect pentru celălalt, iubire, încredere, ajutoare și sprijin, optimism, perseverență.

Aplicarea programelor școlare la nivelul gimnazial este următoarea:

- *programa școlară pentru clasa a V- a – începând cu anul școlar 2017-2018;*
- *programa școlară pentru clasa a VI- a – începând cu anul școlar 2018-2019;*
- *programa școlară pentru clasa a VII-a – începând cu anul școlar 2019-2020;*
- *programa școlară pentru clasa a VIII-a – începând cu anul școlar 2020-2021.*

Resursele de învățare pentru elevii de clasa a V-a

Procesul de elaborare a resurselor de învățare pentru elevii de clasa a V-a (resurse care urmează să fie aplicate în primele 8 săptămâni ale anului școlar 2017-2018) a fost inițiat pornind de la proiectarea demersului didactic.

Proiectarea demersului didactic, pentru o unitate de învățare, începe cu lectura personalizată a programei școlare. Lectura se realizează în succesiunea următoare: de la competențe generale la competențe specifice și la conținuturi, de la acestea din urmă la activități de învățare. Din punct de vedere formal, proiectul unei unități de învățare poate fi realizat potrivit modelului de mai jos:

Conținuturi (detalii)	Competențe specifice	Activități de învățare	Resurse	Evaluare
<i>se menționează detalieri de conținut care explicitează anumite parcursuri</i>	<i>se precizează numărul criterial al competențelor specifice din programa școlară</i>	<i>vizate/recomandate de programa școlară sau altele adecvate pentru realizarea competențelor specifice</i>	<i>se precizează resurse de timp, de loc, material didactic, forme de organizare a clasei</i>	<i>se menționează metodele, instrumentele sau modalitățile de evaluare utilizate</i>

Pornind de la proiectul unei unități de învățare, au fost elaborate **resursele pentru elevi**, după modelul:

<i>Titlul unității de învățare:</i> <i>Titlul lecției:</i> <i>Contextul activității și elemente de conținut:</i> <i>Activități și aplicații (în clasă):</i> <i>Evaluare/auto-evaluare:</i> <i>Activități și aplicații (pentru acasă), opțional:</i> <i>Corelații cu alte domenii (opțional):</i>

În elaborarea unei resurse pentru elevi s-au luat în considerare următoarele **aspecte**:

- definirea unui context de învățare motivant pentru elevi, care permite exersarea unei varietăți de abilități (în perspectiva dezvoltării competențelor cheie);
- un punct de acces (care declanșează interesul pentru învățare și/ sau tema în discuție, de exemplu: un text, clip video, audiotext, o situație reală/ imaginară, un caz, o diagramă, o hartă, un tabel, o imagine etc.).

Contextul de învățare trebuie să fie:

- *motivant* (stârnește interesul elevului, declanșează bucuria de a învăța, atrage elevul în explorarea domeniului respectiv, în acord cu lumea în care trăim, cu experiențele culturale și religioase ale elevului);

- *generos* pentru structurarea achiziției elevului (oferă spațiu suficient pentru exersarea unui anumit tip de operare, permite o diferențiere în elaborarea sarcinilor de învățare pe niveluri de performanță diferite, oferă posibilitatea antrenării mai multor competențe);
- *adecvat* nivelului de vârstă.

Se recomandă *identificarea unor sarcini de lucru* (potrivit competenței specifice din proiectul unității de învățare) și elaborarea acestora într-un limbaj clar și accesibil elevilor.

Sarcina de lucru:

- implică o viziune centrată pe nevoile celui care învață (nu pe exemplul standard din tratatele academice);
- vizează o competență specifică din programa școlară (și nu doar conținuturi; o sarcină de lucru centrată doar pe conținuturi nu este adecvată pentru aplicarea noului curriculum);
- este distinctă, nerepetitivă în raport cu alte sarcini de lucru;
- este construită de la simplu la complex pentru a se adecva unui registru variat de ritmuri de învățare ale elevilor;
- este însoțită de suporturi necesare rezolvării (de exemplu: imagini, fișe de lucru, obiecte, jetoane, tabele, desene, ilustrații diverse, link de accesat cu ajutorul tabletei/calculatorului).
- este parte a unei secvențieri care o conectează în mod firesc cu precedentă și următoarea (deși distincte, sarcinile de lucru nu ar trebui să fractureze un continuum al explorării realizate de elev, de clasă);
- este deschisă pentru a fi realizată de elevi cu ritmuri și profiluri diferite de învățare;
- este exprimată clar, concis, la obiect, într-un limbaj accesibil;
- este explicită forma de lucru recomandată.

Între sarcinile de lucru se pot intercala *sarcini de lucru cu specific de evaluare* - se va menționa modalitatea obiectivă prin care se realizează aprecierea. Se pot utiliza și enunțuri simple metacognitive/ autoevaluative.

Sarcina de lucru cu specific de evaluare:

- vizează niveluri de performanță în cadrul unei competențe specifice;
- include un barem, o formă obiectivă de apreciere care să permită utilizarea aceleiași unități de măsură pentru toți elevii;
- permite oferirea rapidă de feedback;
- vizează mai multe tipuri de operare în ansamblul unității de învățare;

Elaborarea de **sarcini de lucru pentru acasă**, consonante cu noul curriculum și potrivite pentru aprofundarea / exersarea abilităților/ conceptelor vizate. Această componentă are rolul de a reconsidera tema pentru acasă dintr-o perspectivă motivantă și a învățării autentice.

Sarcina de lucru pentru acasă:

- *este stimulativă pentru elev (tema nu trebuie să fie o corvoadă);*
- *vizează aspecte deja antrenate la clasă;*
- *permite rezolvarea într-o manieră personală, adaptată ritmului de învățare, profilului cognitiv, particularităților de vârstă;*
- *poate fi realizată de către elev cu resursele de care dispune.*

Considerații generale cu privire la noile programe de religie pentru gimnaziu

Programele de religie pentru gimnaziu au ca element inovativ atât componente care sunt comune noii generații de programe, cât și componente care sunt specifice educației religioase.

- *Elementul definitoriu pentru toate programele de gimnaziu îl reprezintă re poziționarea competențelor în raport cu conținuturile și cu propunerile de activități de învățare.* Pornind de la constatarea că elementul fundamental în atingerea performanței în dobândirea de competențe îl reprezintă activitățile de învățare, noua generație de programe întărește legătura dintre competențele de dobândit și posibilele demersuri în practica educațională. Modelul de derivare a competențelor specifice din competențele generale oferă profesorilor și posibilitatea de adecvare la situația concretă a metodelor de predare-învățare, astfel încât pentru fiecare competență să fie propuse demersuri ce pot fi adaptate unor paliere diferite de achiziții precedente.

- *Competențele specifice au fost elaborate ținând cont de ansamblul ciclului de școlaritate, fapt ce asigură o coerență și pe verticală a predării disciplinei religie, la toate cultele.* Ținând cont de complexitatea competențelor ce trebuie dobândite în ciclul gimnazial și de nevoia de măsurare a progresului în învățare, proiectarea programei pornind de la ideea unei continuități ce depășește un an școlar contribuie la acomodarea unor ritmuri și stiluri diferite de învățare și la stimularea evaluării.

- *Conținuturile, la rândul lor, au fost astfel gândite încât să răspundă unui spectru cât mai larg de posibile trasee de parcurgere a materiei, profesorul având posibilitatea de a selecta acele conținuturi care să susțină cel mai bine demersurile de predare-învățare adecvate atingerii competențelor vizate.* În selecția conținuturilor s-au avut în vedere *experiențele cotidiene de cunoaștere ale copiilor raportate la vârsta acestora în ciclul gimnazial (10/11 - 14/15 ani), precum dezvoltarea structurilor de gândire ale acestora.*

- *Un alt element inovator constă în faptul că noile programe de religie îi invită pe profesori să-și asume libertatea de a-și proiecta lecțiile, de a organiza/reorganiza conținuturile/studiile de caz enunțate în programă, în funcție de logica demersului didactic individual și de adecvarea la competențele specifice vizate spre dezvoltarea elevilor.* De asemenea, prin programă se solicită cadrelor didactice ca utilizarea conținuturilor și a studiilor de caz să propună abordări și din perspectiva educației moral-civice.

În ceea ce privește modalitățile de abordare eficientă a noilor programe trebuie avut în vedere *lecturarea personalizată a programei, prin care:* **a)** profesorul are dreptul și responsabilitatea de a lua decizii asupra parcursului de învățare pe care-l consideră adecvat elevilor cu care lucrează, în funcție de mediul în care funcționează școala și de resursele didactice de care dispune și **b)** profesorul va studia cu atenție programa pentru a stabili corelațiile între competențele specifice și conținuturi.

În cadrul programei școlare pentru religie (pentru toate cultele), fiecărei competențe generale îi sunt asociate competențele specifice, iar atingerea acestora se realizează cu ajutorul conținuturilor stabilite de programă, precum și al activităților de învățare.

- *Elementele din programă care au caracter obligatoriu pentru profesor sunt competențele (generale și specifice) și conținuturile.* Activitățile de învățare reprezintă exemple oferite de autorii programei, dar nu au caracter de obligativitate. Profesorul are libertatea de a utiliza acele activități de învățare pe care le consideră adecvate pentru atingerea competențelor prevăzute.

▪ Pentru o abordare serioasă a programei profesorul este invitat să conceapă planificarea calendaristică, documentul administrativ ce se realizează la începutul anului școlar pentru fiecare disciplină de învățământ și care asigură parcurgerea ritmică a conținuturilor și atingerea competențelor prevăzute de programa școlară.

De reținut că în realizarea planificării calendaristice trebuie avute în vedere cele 4 etape:

- a) realizarea asocierilor dintre competențele specifice și conținuturi;
- b) organizarea conținuturilor în unități de învățare;
- c) stabilirea succesiunii de parcurgere a unităților de învățare;
- d) alocarea timpului necesar pentru parcurgerea fiecărei unități de învățare.

Alături de planificarea și proiectarea unităților de învățare (macro proiectare) trebuie avută în vedere și micro proiectarea prin realizarea proiectelor didactice, pentru fiecare lecție. Nu trebuie uitat că în abordarea demersurilor didactice profesorul are datoria să citească nota de prezentare și sugestiile metodologice ale programei care îl familiarizează atât cu filozofia și principiile de realizare ale acesteia, cât și cu sugestiile de abordare și contextualizare practică ale componentelor sale.

Programa urmărește, printre altele: dezvoltarea competenței generale a interculturalității, a competențelor specifice privind sensibilizarea față de diversitate, abilitatea de a comunica și a intra în dialog, de a trăi împreună cu ceilalți, de a munci în echipă, învățarea prin cooperare, comunicarea empatică, rezolvarea pașnică a conflictelor, precum și dezvoltarea gândirii critice și a reflecției.

În acord cu cele prezentate mai sus, între finalitățile de natură axiologică urmărite prin studiul disciplinei religie, enumerăm ca fundamentale următoarele valori și atitudini: conștientizarea rolului învățăturilor religioase în viața personală și a comunității, dezvoltarea respectului față de cele sfinte, asumarea propriei identități religioase, responsabilitate în exercitarea drepturilor și obligațiilor ce decurg din apartenența la diferite identități (confesiune, națiune, comunitate, profesie, cultură etc.), respect, înțelegere și grija față de aproapele.

Inspector școlar pentru religie,
Arhid. prof. dr. Hrișcă Bogdan – Mihai

